

Publicerad 2016-01-10 15:39 av boen

Upprepning ökar upplevd trovärdighet

Se upp med validitetseffekten

Med validitet avses i en allmän betydelse giltigheten hos något, t.ex. ett påstående. Inom forskningen rörande tankefel så talas sedan mer än 25 år om en validitetseffekt ("validity effect", dvs. upplevd giltighetseffekt). Ett flertal forskare har oberoende av varandra klarlagt att repetition ökar den upplevda giltigheten hos information (för översikt se Hackett Renner, 2004).

Validitetseffekten har vid experiment inträffat oavsett typ av information (fakta eller åsikter), längden på intervaller mellan presentationerna (samma dag eller flera veckor), typen av presentation (skriftlig eller muntlig) och precisionen hos den upprepade informationen (exakt eller andemening). Validitetseffekten inträffar oavsett om man först bedömt informationen som sann eller falsk och oavsett om ordalydelsen vid upprepning är exakt densamma eller inte. Det räcker även med att man tror att informationen är upprepad (även om den objektivt sett inte är det) för att validitetseffekten skall uppkomma.

Enligt Hackett Renner har forskningen visat att validitetseffekten är ett robust fenomen. Den är logiskt skild från exponeringseffekter, då den gäller att upprepade påståenden bedöms som mer sanna än icke upprepade, medan exponeringseffekten avser att man får en mer positiv inställning till något vid upprepade exponering (med en del undantag). Den är även skild från en attitydpolariseringseffekt som skulle innebära att sanna respektive falska påståenden kom att bedömas som ännu mer sanna respektive falska efter upprepning. Vid validitetseffekt kommer ett falskt påstående efter upprepning att bedömas som mer sant.

Det verkar vara den första upprepningen som betyder mest för ökningen av den upplevda sanningshalten hos ett påstående. Forskningen har även uppvisat resultatet att tidigare ytlig förtrogenhet med information inom ett område leder till sämre bedömningar. Människor verkar tendera att tro att påståenden kring sådant de hört förut är sanna. Det verkar finnas en "Jag har hört det förut, därför vet jag det"- illusion. Att bara ha hört talas om något tidigare behöver inte leda till tillräckligt djup och exakt kunskap för att kunna avgöra ett påståendes sanningshalt. Vid experiment gjorde de som inte hade tidigare bekantskap med saken bättre bedömningar.

Det kan vara så att validitetseffekten blockerar kritiskt tänkande. Den verkar komplicera frågan om nyttan av tidigare erfarenhet och nyttan av ytlig expertis. Tidigare erfarenhet kan i vissa situationer verka hindrande bl.a. på grund av att den är ytlig eller leder till fixeringar som inte stämmer med det aktuella problemet/fallet. Validitetseffekten bör vara till fördel för lärare, marknadsförare, opinionsbildare, politiker, suggestionsterapeuter m.fl. som medvetet använder upprepning som en teknik. Den resulterar i tankefel hos alla människor som kommer att tro på felaktiga påståenden därför att de upprepas.

Forskare verkar ibland falla för validitetseffekten när de menar att upprepning höjer sanningsvärdet hos ett resultat – det behöver ibland inte betyda mer än att en eller flera felkällor upprepas och ger en felaktig bild. Exempelvis kan människor ge en överdrivet fördelaktig bild av sig själva eller uppvisa avsevärda minnesbortfall för vissa händelser i formulär efter formulär och forskningens påstått robusta resultat

kommer då att vila på sådant underlag.

Forskningen antyder att vi behöver skärpa vårt kritiska tänkande främst kring sådant vi känner igen, även om det kan behöva stärkas även för påståenden vi möter för första gången. Upprepning kan få oss att tro att falska påståenden är sannolika eller sanna. Vi kan bli lurade att tro på rykten, skvaller, lögnaktig reklam, propaganda och forskning som inte är hållbar.

Sedan är frågan vad som kan hända med den upplevda giltigheten hos dikter när de upprepas...

Texten är utskriven från Poeter.se

Författaren boen med Poeter.se id #17072 innehar upphovsrätten